

SOPHIE von KNORRING

Fyndet.

SKYMNINGSBERÄTTELSE

Ur *Skizzer. Första samlingen* (1841)

»Jag har ett fel,» sade berätterskan, »och det är att vara nyfiken; jag har ännu ett, och det är att ej vara det ringaste konsequent i denna min nyfikenhet, ty, om tvenne personer stå eller sitta med sammanlutade hufvuden, hemlighetsfull uppsyn och tala sakta med hväsande hviskning, ja, om jag än i detta samtal händelsevis hörde mitt eget namn framsusa, så är och förblir jag dock likgiltig, kan icke förmå mig att lyssna, utan aflägsnar mig så långt jag kan; om en besynnerlig historia är i omlopp, och en af dessa *vetande* varelser anmäler sig som *hafva* reda, och *vilja gifva* reda i saken, så kan det ofta hända att jag med yttersta liknöjdhet afhör redogörelsen, tänkande på helt annat; om någon kommer och säger sig skola berätta en stor nyhet, och ber mig gissa dertill, så får jag verkligen ondt, men alls icke af nyfikenhet, utan af förtret öfver att man kan vilja besvära mig att gissa, som är det lumpnaste göromål jag vet, och af ängslan att jag i den »stora nyheten» skall få veta något obehagligt, ty ingen kan

dömma om hvad effekt en nyhet kan göra på någon annan, emedan hvad som kan vara högst angenämt för en person, kan vara odrägligt för en annan; vidare, om ett halfskrifvet bref eller ett uppbrutet bref ligger rakt midt för mina blickar, vore dessa bref än från mina bästa vänner, eller mina värsta fiender, så affordra de mig dock icke ett enda ögonkast. Men deremot, kommer jag in i ett rum, och ser några böcker, ligga de än aldrig så undangömda, jag *måste* dock se hvad det är; stå musikalien uppsatta vid ett piano, jag *måste* kika i dem; står eller ligger ett arbete öfverbredt med en fin näsduk; jag *måste* ovillkorligt lyfta derpå, är den än tillfästad med ett helt nålbref; hänger en tafla med en grön tafts-gardin framför; jag får ondt om någon skulle hindra mig att undandraga gardinen, och betrakta denna tafla, och står en dörr halföppen till ett rum som är mig obekant, så är det mig nästan omöjligt att icke titta ditin, och detta är händelsen mer än någonsin om jag befinner mig i ett gammalt hus, byggdt i den grå forntiden, ty ju äldre detta är, ju mera det talar om fordom, dess större, dess lifligare blir min nyfikenhet. Jag *måste* visitera det från takås till källare, och finns det en dörr som icke är läst med bom och regel, jag öppnar henne, vore det än på bekostnad af mina stackars veka fingrar, hvilka jag då anlitar mera än kanske någonsin annars. Huru mörkt, huru hemskt det ser ut, jag *måste* dock stiga in och se mig om, ryste jag än aldrig så ovillkorligt; och reser jag förbi en kyrka, så har jag den största håg att se in genom dess dörrar, om de äro öppna, eller klättra upp till dess fönster, för att få titta ditin, och i mina barnaår har jag genom detta

begär, som sattes i verkställighet, hållit på att slå ihjäl mig en gång. Nedfällda gardiner framför fönster, som i en stad ligga midt emot mina, locka ofta min nyfikenhet till sig, och äro då ljus antända innanför dessa gardiner, sväfva då skuggor af personer fram och tillbaka der bakom framskymtande, likt »*ombres chinoises*», så har jag ofta kunnat dröja hela halfva timmar i fönstret, i hopp att kunna upptäcka något af hvad som tilldrager sig der innanför. Denna min inkonsequenta nyfikenhet i allmänhet har ofta gjort mig förtret och harm, ty i likhet med hvarje annan liflig passion, öfverväldigar den oss stundom och drifver oss till handlingar, för hvilka vi ofta kunna få rodna, åtminstone för oss sjelfva, och till åtgärder, som vi bittert kunna få ångra. Stundom, äfven i likhet med alla andra passioner kan den dock gifva en otrolig tillfredsställelse, en liflig om än ganska ephemerisk fröjd, och ibland en verklig varaktig förnöjelse. Jag har ofta erfarit detta, och sällan till högre grad, än när jag en gång, för några år tillbaka, under en resa genom de södra provinserne, helsade på en gammal tant till mina föräldrar, som jag icke sett sedan min späda barndom. Hon var sjelf mycket ålderstigen, och bebodde en af dessa gamla 4 à 500-åriga *manoirs*, om hvilka *écho* med fullt skäl kan ropa »*noir, noirs!*» ty deraf bära de hufvudfärgen, blandad med grått i alla nyanser. Jag vill icke beskrifva detta gamla näste, blott den hemskljufva känsla som intog mig, när jag, under det mest dofva buller körde in genom hvalfvet och inkom på en liten stenlagd borggård, der fint grönt gräs mellan hvarenda sten bevittnade att dessa stenar numera

voro obetydligt trampade af menniskofötter, och att denna gråstens-massa, som lodrätt höjde sig på alla fyra sidor omkring mig, och hvars ojemna små och svarta fönster hade någon likhet med en trollpackas små grå ögon, att denna gamla feodal-borg, der troligen fordom så mången sång, så månet jagthorn, så mycket buller, både i godo och ondo hördes, att den nu stod nästan öde och tom. Jag vill icke heller beskrifva min reception hos detta gamla fruntimmer, som, i likhet med hela sitt hus, hela sin omgifning, tycktes alldeles öfverlevvat den tid naturen ämnat henne. Jag vill icke tala om utseendet och möbleringen i dessa stora, mörka, dystra parad-rum, om hvilka min tant sade, att när de häromdagen vädrades och luftades, så gick en flik af den gamla gobelinstapeten upp, och man fann i muren etc. etc.; men när vi började räkna efter detta *häromdagen*, så var det för fjorton år sedan. I denna skala var *allt*, ty här hade några tiotal af år uträttat intet, förändrat intet, blott något litet mera upptorkat min tant, och ökat stoftet i hennes gamla hus, och kommit en och annan sten att med doft buller och, likasom af osynliga händer lösgjord, göra sig fri från den lilla återstoden af förvittradt murbruk, och i sakta mak rulla ned, för att aldrig, så länge verlden står, komma dit upp mera. Jag vill icke ingå i alla de detaljer och beskrifningar som kanske väl kunde roa och intressera mig, lika som hvarje lifligt minne, men trötta eder andra, utan jag vill genast skrida till den stund, då min tant om aftonen, efter den rätt märkvärdiga supéen, förde mig genom en mängd korridorer, trappor

och salar in i mitt tillämnade sofrum, inqvarterade mig der och önskade mig en rolig natt.

När hon och hennes gamla kammartjenare, som med en hög silfverarmstake förelust oss, voro gångna, och dörren var stängd, tittade jag mig omkring under min kammarjungfrus ideliga utrop om huru rysligt, hemskt, förfärligt och spökligt hon fann allt här. »Tyst kära Anna» sade jag slutligen, »i dessa gamla hus äro ofta så kallade språkrör, och genom ett sådant kan kanske den gamla baronessan, fast än hon bor i en helt annan del af slottet, höra allt hvad du sagt om henne och hennes hus, och derföre i natt släppa ut alla sina andar och spöken för att straffa dig.»

»Barmhertige Gud!» sade Anna, som väl förstod att jag skämtade med henne, men som ändå blef stum och tyst, som hade hon fått gröt i munnen.

Vid sidan om min skyhöga säng var en liten mörk dörr, så väl anbragt i den gamla tapeten, att jag endast af en händelse kom att märka den. Med största oro öfver att den måhända kunde vara läst, uppletade jag låset, och fann till min innerliga förnöjelse, att ehuru nyckeln väl länge sedan var förrostad och borta, dörren gaf vika för min tryckning, och uppgick utåt. Anna, ehuru skälfvande i hvar led, måste dock lysa mig. Hon frågade mig med darrande röst, om det icke vore bättre att jag öfvergaf alla undersökningar, utan i det stället lade mig och försökte att somna ifrån *alltsammans*. Detta »alltsammans» sade hon med en röst som kom mina hår att resa sig på hufvudet. »Nej tack kära du!» svarade jag, »jag måste se hvart denna

dörr bär; jag måste litet veta till mitt grannskap, och om här skulle vara någon vidare utgång, så måste vi uppbjuda alla krafter för att bomma till den.»

Men den lilla mörka trolldörren förde blott till ett kontor eller skrub, ty de nakna förfallna väggarne och tomheten bevittnade, att den brukades till alldeles ingenting, en händelse som ofta inträffar i dessa gamla, i så stor skala tilltagna hus, som nu mera ofta nog bebos af dessa enkor och enklingar efter den gamla tiden, med sin gamla murkna, för hvart år sammansmältande betjening. Och här fanns ingen vidare utgång, åtminstone icke nu mera, fast ett par små otäcka trappsteg ledde upp till en igenmurad niche, utvisande att här fordom, eller som min tant troligen sagt, »för en liten tid sedan,» d. v. s. en sjuttio, åttio år sedan, varit någon löntappa, som blifvit, af skäl dem jag väl velat veta, igenmurad.

I detta lilla rum eller skrub funnos blott lemningar af några gamla besynnerliga stolar och ett benbrutet bord, samt en gammal, till utseendet alldeles murken dragkista, hvars öfversta låda saknade lås, hvars andra låda hade lås men stod öppen, och hvars understa låda både hade lås, och var, till min grufliga harm och alldeles för långt uppdrifna nyfikenhet, hårdt igenläst. I den öfra lådan lågo några affallna bitar af de möbler med gammalmodigt filigransarbete som funnos i mitt sofrum, några gamla pappersstycken som luktade förfärligt mögel, en vante hvilken jag mönstrade, hållande den med en eldtång som var två alnar lång och minst vägande ett pund; ytterligare fanns der de svarta skinnpermarne efter en längesedan

multnad psalmbok eller katekes och spår af rottor öfver allt, ty lådan stod halföppen. I den andra lådan, hvilken jag och Anna med yttersta besvär fingo ut ett litet stycke, der fanns, gissa hvad! Jo, alldeles ingenting, men icke dessmindre bad jag Anna göra som jag, anstränga sina sista krafter att rycka ut hela lådan, så att vi på detta sätt åtminstone måtte kunna få kunskap om *hvad* som fanns, eller *om* något fanns i denna understa, lästa, mig grufligen frestande låda. Sedan vi ryckt och ryckt, dragit lådan sned och åter rätt, väl sina tjuge gånger, lyckades det äntligen att genom ett samfäldt tag, när jag ropade ett-tu-tre! draga ut den, och det med en sådan fart, att den så när, med sin förfärliga fuktiga tyngd, krossat våra arma fötter. Men mina vackra tofflor, de blefvo alldeles öfverhöljda med stoft, mögel och dam, och Anna ropade bekymrad: »Ack, mina rena strumpor!» Detta förtog för ett ögonblick förtjusningen af att se att vårt heroiska företag lyckas, men snart återkom aptiten på »understa lådan» med all sin kraft, och jag räckte in handen, icke utan en viss motvilja, som jag dock anade vara större hos Anna, öfver det ganska breda mellanbrädet, ned i detta mörka gömställe, dit kanske hvarken människohänder eller människoblickar trängt på en »liten tid», en femtio år, »*tout au plus*», som min tant skulle utlåtit sig. En tanka på rottbo och ormbo, ödlor och dylikt, föll mig i hast in, och jag drog med så stor skyndsamhet ut armen, att Anna hade så när släppt ljuset och sprungit sin väg, om jag icke med andra handen hållit henne qvar. »Jesus Christus! hvad kände hennes nåd?» uropade hon, och något småflat måste jag svara:

»ingenting,» ty det var verkligen händelsen, visst icke för att ej lådan kunde innehålla mycket goda saker, men emedan jag sannerligen ej haft mod att dit nedsticka arm och hand.

»Jag menar vi lemna alltihop och skjuta in den tunga besten, som vi dragit ut,» sade Anna, något uppledsen vid allt detta.

»Nej, långt derifrån, min bästa Anna,» svarade jag skrattande, för att äfven muntra henne, »men gå efter mina handskar, ty jag tycker obetydligt om att sticka ned bara handen i det svarta hålet.»

»Nej, det må den gode Guden veta, att jag ej undrar på! Jag ville ej försöka det med tu par handskar en gång,» puttrade Anna, medan hon uppletade ett par åt mig inne i sofrummet, bland mina effekter.

»Gif mig de tjockaste du ser,» ropade jag hastigt, och råkade dervid att blåsa ut ljuset som jag höll midt för mun.

»Milde Gud! hvem blåste ut ljuset!» sade Anna i verklig dödsångest, ty hon var redan i dörren, då jag gaf henne anmaningen om de tjocka handskarne.

»Kors det gjorde jag ju sjelf, ditt stackars harhjärtade kräk,» genmälte jag, »men tag nu hit det andra, att jag får se mig litet för.»

»Ja,» svarade Anna, och räddhågan gaf hennes ton något verkligen befällande öfver mig. »Ja, hennes nåd skall få det, men *alls inte* förr än jag fått antända ännu ett, och vår nattlampa dessutom, ty blåste hennes nåd en gång till ut äfven detta ljuset, så förklarar jag uppriktigt, att jag ej tors gå i mörkret genom alla dessa fanders gångar och

kringelikrokar, för att få det åter tändt, hennes nåd får bli ond eller god på mig.»

Annas uppsyn var så hemsk, och hon var så likblek när hon med darrande hand tände ljuset och lampan, att jag tyckte verkligen det var synd om henne, och sade därför, gömmande min plan för mig sjelf: »Vet du Anna, jag bryr mig inte om alltsammans. I morgon vid dager kunna vi skjuta in lådan,» och nu följde jag Anna, som i glädjen öfver detta mitt beslut, glömde all servil artighet och sprang förut in genom den lilla smala svarta dörren, hvilken hon sedan ämnade barrikadera med allt hvad som fanns flyttbart i rummet, och det var ej mycket, utom våra egna koffertar, ty möblerna voro af förra århundradets allra bastantaste sort: men då jag af mina egna skäl föreställde henne, att dörren gick *utåt*, att derute i kontoret eller lilla rummet ej fanns någon utgång, så öfvergaf hon barrikaderingssystemet, hjälpte mig med stor skyndsamhet att aftaga min resklädning m. m., samt frågade mig två eller tre gånger: om jag *icke ändå ville* att hon skulle taga sin bädd och lägga på en *schäslong* i samma rum, i stället att ligga i rummet utanför. »Åh nej,» svarade jag för hvar gång, »du snusar i sömn, och då kan jag icke sofva, men dörren kan du få sätta på glänt.» Dörren förblef vidöppen, och jag hörde länge huru Anna vred sig fram och åter, men sluteligen och ändteligen hörde jag henne snusa, och nu skulle jag verkställa min plan, ingenting kunde afhålla mig derifrån. Tyst som ett af dessa spöken, hvilka dock oupphörligt, man må vara så klok, så litet vidskeplig, så mycket fördomsfri, så upplyst man vill, vid dylika tillfällen

sväfvade för inbillningen, smög jag mig åter in genom den lilla svarta dörren, som till min fröjd gick upp alldeles ohörbart, något nästan underbart i dessa gamla echo-rika hus. Nu var jag åter inne i den ruskiga skrubben, där ett omärkligt luftdrag ånyo hotade ljuset och kom mig att tro, att detta, och icke mitt hastiga utrop, släckt det första gången. Med handen höll jag för ljuset och placerade det så, att det stod i skygd för luftdraget, men då lemnades likvisst hela det gapande hålet af den gamla trollaktiga dragkistan alldeles i skuggan. »Hvad betyder det,» sade jag till mig sjelf för att trösta mig öfver detta mitt missöde, och för att gifva mig mod, »min hand har ju i alla fall ingen förmåga att *se*, blott att *känna*;» och med ett: »allons! courage!» stack jag hastigt in handen och armen så lång den var, vred den i en sned, obehärlig ställning och famlade på djupet af den förborgade lådan. Var den tom? Tron J väl att jag så länge uppehållit eder med denna långa inledning och beskrifning för att nu gäckta hela eder nyfikenhet med detta infama ord: »lådan var tom!» Jag medgifver att detta kunnat hända någon af de stora mästarna, Washington Irving, Scott och till och med vår Almqvist, men jag, för min del, är en hatare af attraper som äro tomma. De må få innehålla hvad de behåga, men *tomma* få de icke vara.

Jag blir då så harmsen, så illa till mods, så verkligen förtretad, äfven på dessa stora mästare, och hvad skulle ni då icke blifvit det på mig, om jag, efter alla dessa försök och motgångar, blott utropat: »och lådan befanns tom!» Nej, nej, hon var ingalunda tom, utan tvärtom, uppfylld med så många heterogena saker, att jag måste taga hvad

jag först fick fatt uti, för att vid ljuset bese hvad det kunde vara, emedan handsken hindrade mig att rätt noga känna, och emedan jag icke hade någon egentlig håg att nu öfva mina bara fingerspetsar med denna fina känslighet, som man har i dem, och hvaraf de blinda så väl veta att begagna sig. Det första jag drog ur lådan var något hårdt, aflångt, besynnerligt. Vid nogare skärskådande var det ett gammalt murket fodral, fordom betäckt med sammet, hvaraf dock endast en och annan liten lapp, lemnad af rottorne som gnagt undan den för att komma till det delikata sekelsgamla klistret, voro öfriga. Till hvad för en pièce detta foderal begagnats, var icke möjligt att se; troligen till någon toilettsprydnad nu mera alldeles försvunnen ur minne och bruk. Det andra jag framdrog, var sista lemningarne af en alnslång solfjäder af ben eller horn, allt för besynnerlig. Det tredje, och tron J väl, mina vänner, härmed slutades hela min undersökning, ty just som jag tog det, tyckte jag mig känna någonting som sprang öfver armen, men jag hade dock nog sinnesnärvaro, att ej i den hastiga vändningen med armen och handen släppa mitt fynd, utan nu drog jag ut, ja gissa hvad, ty det lönar verkligen att gissa på. Jo, ingenting mer och ingenting mindre, än en hel bunt af skrifna papper, gula som vax, och bläcket rödbrunt och nästan utplånadt på många ställen, alltsammans sorgfälligt ombundet med en segelgarnsstump, som dock brast så snart jag tog i den. Detta var ett märkligt tecken att dessa skrifter legat rätt länge orörda på detta ställe, ty de många, hårdt åtdragna knutarne bevisade, att snodden varit ganska stark när den

bundits om de åldriga papperen, men att den multnat på en »liten tid», en femtio år minst kanske, ty det vill det väl till för att ett så bastant segelgarn, som detta tycktes varit, skulle alldeles multna ofvan jord. Från golvet fick jag samla ihop alla papperen, hvilka voro många och lösa, samt luktade horribelt illa af mögel, fukt och gammal igenläst kyrka. Jag måste lägga dem på kakelugnen en lång stund innan jag kunde taga i dem, sedan slog jag dem sakta mot hvarandra, men dels uppsteg då ett det allra obehagligaste stoft i min näsa och mina ögon, dels gingo de sönder vid denna manöver, och dels hade jag icke hjerta att väcka den stackars Anna åter till alla sina, ändteligen för sömn och trötthet efter resan vikande, spöktankar och gastkramnings-föreställningar. Med en handduk torkade jag således dessa papper, som jag i detta ögonblick ej velat sälja för något pris, ty klockan var ännu ej mer än litet öfver elfva, höstnatten visste jag skulle blifva lång, och ehuru jag väl icke hade Annas spökrädsla, hade jag dock ingen egentlig sömnlust, och kände i förhand, att jag icke skulle finna någon sådan uppe i den höga bädden, till hvilken jag klättrade från en stol till en kommod o. s. v., för att sedan nedsjunka på ett nästan hemskt sätt, i dessa falskt pösande eiderdunsbolstrar, allt med mitt manuskript i handen, hvilket jag oupphörligt höjde upp i luften, att icke mitt fynd skulle sjunka lika som jag sjelf. Men snart hunno vi båda så fast botten man kan finna på eiderdun, jag drog det styfva, kanske 200-åriga sidentäcket öfver axlarne, och den tunga silfverstaken med sitt gammalmodiga, gula, oformligt tjocka vaxljus, så nära det

kunde komma, utan fara för de gamla sexstyfvers- tjocka, mörkröda damast-sänggardinerne, som tunga och bebrämde med massiva, lurfviga guldfransar, hängde rundt omkring den oformligt stora sängen, i hvilken min tant försäkrat mig att Högsalig H. M. Konung Adolf Fredrik och likaledes H. M. Drottning Lovisa Ulrika, sofvit excellent, allt intill sena morgonen, när de, »för flera år tillbaka», besökte hennes föräldrar.

När jag kommit i en beqväm och treflig ställning samt rangerat alla min tants öfverflödiga dunkuddar så, att de passade mig, drog jag ändteligen fram mitt fynd, och började läsa, samt läste med största uppmärksamhet, yttersta förvåning och ett stigande intresse följande: — — — Dock, med denna läsning uppskjuta vi tills en annan gång. Allt nog, mina vänner, att J nu verkligen veten *huruledes* i mina händer och min ego är kommet: *Det brungula manuskriptet*, hvarom vidare framdeles, om J hafven tålmod att vänta derpå.